DOI 10.32782/city-development.2024.3-9
УДК 351:37; 330:004.67

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Могилевська Ольга Юріївна
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки, підприємництва, менеджменту
Київський міжнародний університет
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8482-7950

Павловський Сергій Анатолійович
доктор медичних наук, професор,
директор
КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4087-6256

Кобєлєв Володимир Іванович
здобувач третього рівня вищої освіти
Київський міжнародний університет
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-4484-0502

Строкач Михайло Сергійович
здобувач третього рівня вищої освіти
Університет харчових технологій, Пловдив, Болгарія
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-6582-0982

Єгіазарян Геворк Аветісович
здобувач третього рівня вищої освіти
Європейський університет
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-1032-6287

Анотація. У статті автори розглядають особливості державного управління розвитком вітчизняної освіти в контексті цифровізації економіки, оцінюють світовий досвід реалізації державної політики у сфері освіти в умовах діджиталізації, що дозволяє визначити ключові напрямки адаптації цього досвіду в Україні. Зокрема, це стосується зміцнення конкурентних позицій закладів освіти, здатних диференціювати джерела фінансування та ефективно перерозподіляти ресурси, впровадження цифрових технологій, а також підвищення управлінської ефективності та якості ресурсного забезпечення. Автори також окреслюють напрями та переваги впровадження цифрової технології Blockchain у механізми реалізації державної політики розвитку освіти в умовах діджиталізації. Вони надають рекомендації щодо удосконалення механізмів реалізації цієї політики, акцентуючи увагу на підтримці інновацій у сфері цифрових трансформацій, розвитку державно-приватного партнерства та сприянні використання ефективних діджитал-технологій на всіх рівнях управління. Пропонується створення цифрової платформи для ефективної реалізації зазначених механізмів, що має включати набір актуальних фахових компетенцій, як hard skills, так і soft skills. Також автори окреслюють модель реалізації державної політики розвитку освіти в Україні на основі діджиталізації, яка включає інтелектуально-трудову, інформаційну, науково-інноваційну, матеріальну, організаційно-економічну та маркетингову складові. Визначені цільові орієнтири цієї моделі мають випереджаючий характер стосовно соціальних змін, з акцентом на людиноцентричний підхід, врахування соціально-економічних інтересів суспільства, високу продуктивність праці, розвиток креативного потенціалу, інноваційне мислення, а також розширення дистанційного навчання з використанням віртуальних форм занять та тестових режимів перевірки знань. Зберігається інституційна основа організації освітнього процесу, при цьому допускається впровадження інформаційних технологій.

Ключові слова: державне управління, освіта, діджиталізація, конкурентні позиції, заклади освіти, джерела фінансування, технологія blockchain, управлінська ефективність, цифрові трансформації, цифрова платформа, фахові компетенції, інноваційне мислення, дистанційне навчання, інформаційні технології.

© Могилевська О. Ю., Павловський С. А., Кобєлєв В. І., Строкач М. С., Єгізарян Г. А., 2024

Актуальність проблеми. Активізація процесів цифровізації, глобалізації та зміцнення ринкових відносин, а також прагнення до створення відкритої моделі державної політики підкреслюють важливість розвитку освіти в Україні. У сучасних умовах цифровізації освіта виступає ключовим соціальним інститутом, що відповідає на потреби суспільства і вимагає оперативної реакції від органів влади на внутрішні та зовнішні зміни в її розвитку. Це потребує удосконалення механізмів реалізації державної політики, орієнтованої на універсалізацію змісту та технологій освіти. Поліпшення цих механізмів є невідкладною необхідністю, яка включає впровадження інформаційних технологій для забезпечення відповідальності всіх учасників освітнього процесу. Тому сучасний стан освіти, актуальні виклики та динаміка глобальних трансформацій, які впливають на суспільство, спонукають до розробки та впровадження ефективних механізмів реалізації державної політики в освіті, що забезпечать конкурентоспроможність української освіти на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління розвитком освіти досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями, такими як Ф. Альтбах, М. Білинська, Е. Берген, Й. Возницький, Д. Джевуляк, С. Крисюк, О. Кудрейко, В. Куклін, В. Козаков, К. Левківський, І. Лопушинський, В. Паламарчук, К. Пішеніна, С. Тейлор, В. Хаддад, В. Бабак, Д. Дзвінчук, Н. Лавриченко, О. Лапшова, О. Матвієнко, О. Мельникова, С. Ніколаєнко, Т. Павлова, Л. Пшенична, О. Сидоренко, Г. Щекатунова та інші.

Аналіз проблематики розвитку освіти свідчить, що найбільш недостатньо розглянутими залишаються питання, пов’язані з ефективними механізмами реалізації державної політики розвитку освіти в умовах цифровізації. Актуальність цієї статті зумовлена необхідністю визначення наукових підходів до формування сучасної моделі державної політики в освіті, розробки відповідних концепцій та програм, а також удосконалення законодавства, що відображає специфіку освітньої сфери і забезпечує гнучкість у реагуванні на зміни в цифровому суспільстві.

Це підкреслює потребу в систематичному підході до інтеграції новітніх технологій у освітній процес, що дозволить створити більш адаптивну та ефективну систему навчання.

В умовах діджиталізації важливо не лише впроваджувати нові технології, але й адаптувати освітні програми до змінюваних потреб ринку праці та суспільства загалом. Це вимагає активної співпраці між державними органами, навчальними закладами та бізнесом для розробки програм, які будуть відповідати сучасним вимогам і трендам.

Крім того, важливим є розвиток професійних навичок викладачів, оскільки якість освіти безпосередньо залежить від компетентності педагогічного складу. Інвестиції в навчання та розвиток вчителів допоможуть їм ефективно використовувати нові інструменти та методи навчання.

Також необхідно звернути увагу на питання доступності освіти для різних соціальних груп, що дозволить забезпечити рівні можливості для всіх громадян. Включення елементів дистанційного навчання може стати важливим кроком у цьому напрямку.

В цілому, розробка комплексних стратегій, що враховують всі ці аспекти, стане запорукою успішного розвитку освітньої системи в Україні в умовах глобальних змін. Це не лише забезпечить конкурентоспроможність української освіти на міжнародному рівні, але й сприятиме формуванню активних, свідомих громадян, здатних адаптуватися до швидко змінюваного світу.

Метою статті є науково-практичне обґрунтування механізмів реалізації державної політики в розвитку освіти в умовах цифровізації та визначення стратегічних напрямків їх удосконалення.

Результати дослідження. Особливості розвитку суспільства вимагають теоретично-концептуального осмислення механізмів управління системою освіти в Україні. Успішному вирішенню цього питання сприяє, перш за все, наукове обґрунтування сучасного змісту підсистеми управління, ідентифікація перспектив її подальшого розвитку в умовах цифровізації та налагодження партнерства між державою, освітньою системою та громадськістю.

Згідно з концепцією Міжнародної стандартної класифікації освіти, «освіта – це процеси, якими суспільство цілеспрямовано передає накопичені інформацію, знання, розуміння, погляди, цінності, уміння, компетентності та вчинки від покоління до покоління».

Закон України «Про освіту» визначає освітню мету як «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її здібностей, виховання моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу, підвищення освітнього рівня та забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями» [2].

У сучасній науковій літературі можна виділити різні види управління в залежності від об'єкта, зокрема техніко-технологічне (що пов'язане з розробкою машини та механізмів

людьми та їх об'єднаннями) та біологічне. Біологічне та технічне системне управління відбуваються в рамках соціального управління, адже всі ці види управління орієнтовані на об’єднання зусиль людей для досягнення визначених цілей, хоча і мають різні об'єкти [3]. Соціальне управління, в свою чергу, включає громадське, яке можна розглядати як специфічний вид організації державної діяльності, зокрема виконавчу діяльність [4].

Державне управління визначається як «систематично здійснюваний цілеспрямований вплив держави на суспільну систему в цілому або на окремі її складові, на стан і розвиток суспільних процесів» [5; 6]. Державне управління також передбачає взаємодію між різними інститутами та структурами влади, що сприяє координації зусиль у реалізації суспільних програм та політик. Це взаємозв'язок між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, який забезпечує ефективність управлінських рішень і їхнє впровадження.

В умовах глобалізації та швидких технологічних змін державне управління також повинно адаптуватися до нових викликів, таких як цифровізація. Це означає впровадження новітніх інформаційних технологій у процеси управління, що дозволяє покращити комунікацію між державою та громадянами, а також підвищити прозорість і підзвітність державних органів.

Таким чином, сучасне державне управління є складним і динамічним процесом, що вимагає інтеграції різних підходів і стратегій для досягнення соціально-економічного розвитку та підвищення якості життя населення. У цьому контексті особливо важливо забезпечити сталість і гнучкість управлінських механізмів, щоб ефективно реагувати на зміни в суспільстві та економіці.

Отже, результати проведених досліджень показали, що розвиток освіти в кожній країні визначається комбінацією різних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища (рис. 1).

Розвиток сучасної інформаційної моделі освіти суттєво змінює роль знань у всіх соціально-економічних процесах. Формування та розвиток теорії інформаційного суспільства є результатом функціонування освіти в умовах цифровізації. У нинішніх умовах існує кілька загальноприйнятих інтерпретацій терміну «інформаційне суспільство». Найпоширеніший підхід визначає інформаційне суспільство як певну стадію розвитку суспільства, в якій основними продуктами виробництва є інформація та знання. Серед характерних ознак цього суспільства – зростання ролі інформації та знань у повсякденній діяльності, збільшення обсягів інформаційних комунікацій, а також формування глобального інформаційного простору, який забезпечує активну інформаційну взаємодію між людьми через їхній своєчасний доступ до світових інформаційних ресурсів та споживання відповідних продуктів і послуг [6; 7].

В більшості закладів освіти державне управління реалізується на основі певної організаційно-інституційної технології, що складається з набору стандартизованих методик та інструментів для розробки, затвердження та впровадження механізмів, основаних на стратегічних принципах [8]. Державне управління виступає як алгоритм дій, стадій та процедур, що слугує основою для календарного планування та координації діяльності всіх підрозділів.

Стратегічне державне управління має забезпечити ефективний довгостроковий розвиток освіти, враховуючи внутрішній потенціал і особливості зовнішнього середовища. Цей механізм визначає цілі та завдання, а також розробляє заходи для їх реалізації. Часто ці заходи формулюються в окремому документі – стратегії, яку сучасні економісти називають «об'єднувальною програмою дій», що базується на симбіозі цілей, завдань, потенціалу, можливостей та зовнішніх викликів. Основним завданням стратегії є формування та розвиток конкурентних переваг у сфері освіти, а також профілактика і мінімізація можливих ризиків, що забезпечують досягнення певного соціально-економічного ефекту [8].

Таким чином, реалізація стратегії державного управління в освіті повинна враховувати постійні зміни в соціально-економічному середовищі, технологічні інновації та потреби суспільства. Важливим елементом є моніторинг та оцінка результативності впроваджених заходів, що дозволяє вносити корективи в стратегію у разі необхідності.

Крім того, стратегічне управління освітою має бути прозорим і відкритим для участі різних зацікавлених сторін, включаючи педагогів, учнів, батьків та представників бізнесу. Це сприятиме формуванню більшої довіри до державних органів і забезпечить адаптивність управлінських рішень до реальних потреб.

Також важливо забезпечити професійний розвиток кадрів, що працюють у сфері управління освітою. Це дозволить підвищити їх компетентність у використанні новітніх технологій та інноваційних підходів, що, в свою чергу, позитивно вплине на якість освіти.

Отже, для досягнення успіху в реалізації державної політики розвитку освіти необхідно поєднувати стратегічне планування, активну участь усіх учасників освітнього процесу та гнучкість у відповіді на виклики сучасності. Лише за таких умов можна досягти високих

Рисунок 1 – Фактори, які впливають на розвиток освіти в умовах діджиталізації

Джерело: складено авторами на основі узагальнення досліджень

результатів у формуванні конкурентоспроможної системи освіти, яка відповідатиме вимогам часу і потребам суспільства.

На думку авторів, основними пріоритетами держави у розвитку освіти в умовах цифровізації повинні бути:

– рівність і справедливість у доступі до якісної освіти;

– створення інноваційної моделі функціонування освіти, що базується на співпраці між державою, бізнесом і суспільством;

– імплементація вимог Болонської декларації в освітню сферу;

– підвищення конкурентоспроможності вітчизняної науки та її інтеграція в міжнародний науковий процес;

– розширення автономії освітніх установ [9].

Таким чином, основними завданнями держави в управлінні розвитком освіти в умовах цифровізації повинні стати: забезпечення високої якості освітніх послуг, що відповідають потребам споживачів, вдосконалення ліцен-

зування та акредитації освітньої діяльності, активне стимулювання наукових досліджень і розробок у сфері освіти, а також модернізація освітньої інфраструктури [10].

Пропонується формувати механізм державного управління розвитком освіти в умовах цифровізації за ієрархічним принципом, який передбачає:

1) визначення функцій цього механізму;

2) обґрунтування напрямів економічної політики держави відповідно до зазначених функцій;

3) вибір інструментів для практичної реалізації цієї політики;

4) розробку стратегічних заходів для безпосереднього управління цифровими процесами в освіті [11].

Політика держави в освітній сфері є ключовим елементом стратегічної політики, що відображає ряд її цілей та завдань, які формуються політичною системою в залежності від функцій держави та її соціально-економічного призначення. Ця політика реалізується за допомогою різних інструментів. Сучасна державна політика в освіті здійснюється через ключові механізми формування та реалізації. Варто зазначити, що, незважаючи на широке використання терміну «механізми державного управління освітою», це питання залишається недостатньо дослідженим.

Таким чином, механізм державного управління – це система дій, що складається з комплексу адміністративних, правових та організаційно-економічних засобів, організованих певним чином для подолання перешкод на шляху до реалізації інтересів суб'єктів управління та суспільства в цілому. З іншого боку, це спосіб трансформації ресурсів державного управління у конкретні результати політики, що ґрунтується на реалізації комплексу організаційно-економічних, суспільно-політичних і юридичних норм. Основною метою цього механізму є забезпечення безперешкодного руху інтересів суб'єктів до цінностей (змістовна характеристика). Механізм державного управління складається з різноманітних економічних, мотиваційних (суб'єктивних), організаційних, політичних (посадових) та правових засобів, що сприяють досягненню його мети (формальна характеристика).

Для досягнення комплексного розвитку в умовах цифровізації освіти необхідно оптимізувати обсяги ресурсної бази, що передбачає використання максимально можливих джерел інвестицій. Для цього в процесі розрахунків у рамках програм і проектів розвитку рекомендується застосовувати класифікацію ресурсів, засновану на їх джерелах формування. Проведений аналіз показав, що в сучасній економічній літературі класифікація джерел реальних інвестицій здійснюється за кількома критеріями. Основними з них є: відносини власності на інвестиційні ресурси, види власності та рівень власника. Враховуючи існуючі підходи, ми пропонуємо класифікацію ресурсів за джерелами їх формування (рис. 2).

Державне управління освітою також ґрунтується на основних принципах стратегічного управління, яке базується на концепції відкритості освіти, соціальної орієнтації системи та чутливості до змін зовнішнього середовища. Основна відмінність стратегічного управління полягає в його націленості на виявлення не лише можливостей, а й небезпек та загроз, які можуть порушити позитивні тенденції. У системі стратегічного планування екстраполяція замінюється стратегічним аналізом і розробкою дійсної стратегії.

Поєднання цих двох ключових чинників – визнання освіти як відкритої соціальної системи і висока мінливість її діяльності в умовах ринкової економіки – веде до висновку про необхідність впровадження стратегічного управління як одного з основних підходів в управлінні розвитком освіти.

Схематично логічність трансформації освіти у напрямку забезпечення її розвитку в умовах діджиталізації представлено на рис. 3.

Трансформація освіти в першу чергу передбачає зміну її структури відповідно до культурних логік [4]. Як видно з рисунка 3, основною метою цього процесу в умовах цифровізації та інформаційної економіки є оптимізація стимулюючих факторів, які впливають на функціонування освіти та соціально-економічний розвиток країни [5].

На нашу думку, якісні модернізаційні зміни слід розпочати саме в освітній сфері. Це стає особливо актуальним для України, яка за роки незалежності переважно стикалася з деструктивними явищами і процесами. Якщо забезпечити розвиток освіти, це може призвести до суттєвих позитивних зрушень у соціально-економічній системі країни на довгострокову перспективу, враховуючи територіальні та культурні особливості. Таким чином, основною тезою для обґрунтування заходів трансформації освіти в контексті її розвитку в умовах цифровізації повинно бути забезпечення стимулюючих впливів на модернізацію країни, зі стратегічними орієнтирами, що відповідають концепції стійкого розвитку та створенню сприятливих умов для покращення якості життя населення.

Отже, під час інноваційного розвитку освіти необхідно стежити за її ефективністю, запобігаючи:

1) негативним змінам у розвитку освіти, які можуть призвести до деструктивного серед-

Рисунок 2 – Класифікація ресурсів розвитку в умовах діджиталізації освіти за джерелами формування

Джерело: складено авторами на основі узагальнення досліджень

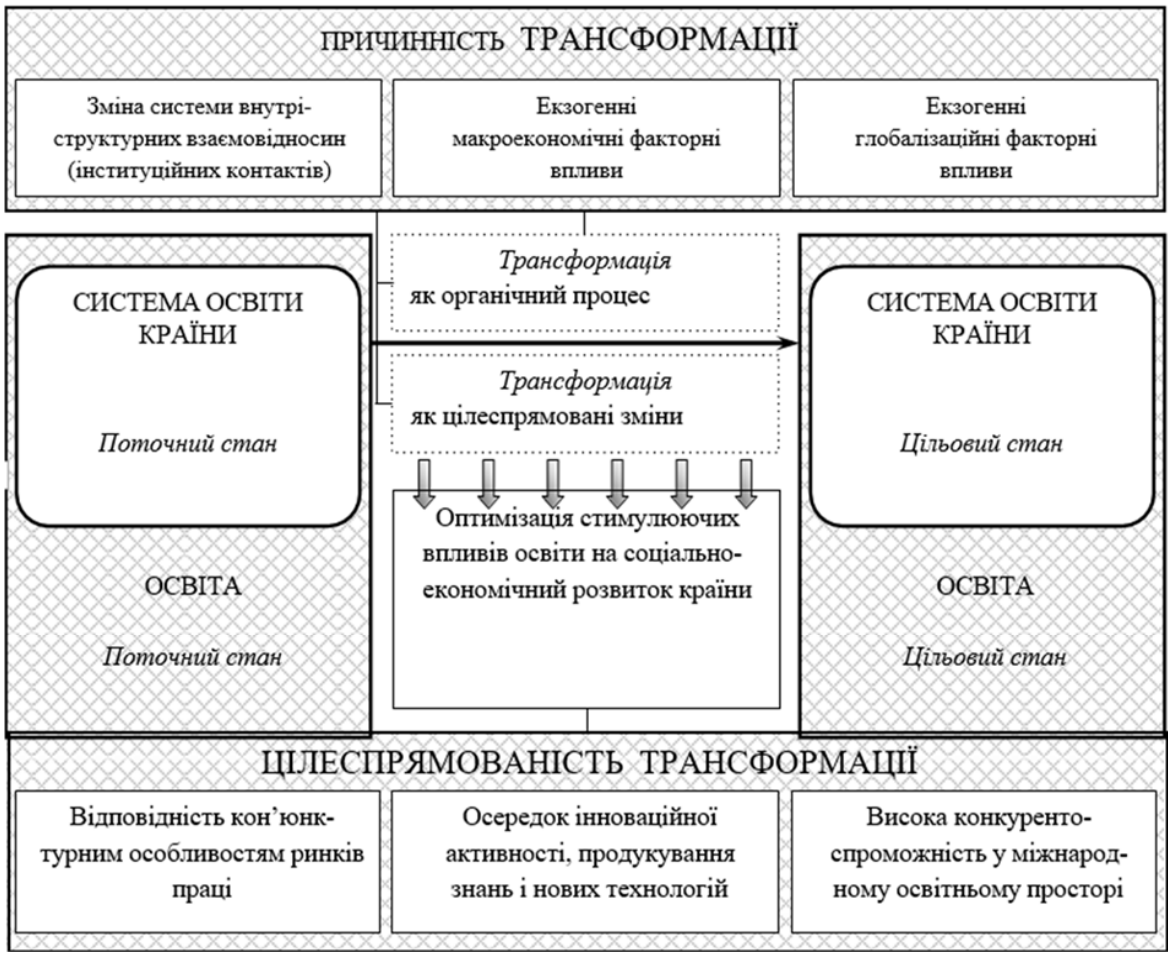

Рисунок 3 – Логічність трансформації освіти у контексті її розвитку в умовах діджиталізації

Джерело: складено авторами на основі узагальнення досліджень

овища в освітньому процесі та інституційних відносинах, що не відповідають встановленим цілям розвитку в умовах цифровізації та національним інтересам;

2) істотному відхиленню від національних особливостей, яке викликане:

– вимушеною стандартизацією освітнього процесу через прагнення до швидкої інтеграції в міжнародний (переважно європейський) освітній простір;

– безпосереднім запозиченням досвіду інших країн у розвитку освіти, що може зруйнувати специфічне вітчизняне інституційне сере-довище;

– процесом віртуалізації освітнього процесу, який, хоча й сприяє швидшим результатам, часто призводить до зниження якості засвоєння знань;

– виникненням ціннісних деформацій внаслідок більш вільного доступу до знань і інформації, що формує відповідні міграційні орієнтири та інші наслідки.

Проблема реалізації якісних трансформацій у напрямку розвитку освіти в умовах цифровізації також пов'язана із загальними соціальними протиріччями. Розвиток освіти має супроводжуватися модернізацією відповідних соціальних інститутів, особливо тих, які безпосередньо пов'язані з освітою – органів державної влади, навчальних закладів, наукових і культурних установ, громадських організацій.

Науковець Д. Плинокос, аналізуючи можливі моделі функціонування та розвитку освіти (замкнену, відкриту, прагматичну та розвинену), підкреслює, що Україні потрібно поступово модернізувати свою освітню модель, щоб зберегти позитивні досягнення наявної системи. Такий процес повинен відбуватися етапно, з урахуванням існуючих умов функціонування та наслідків переходу до нової інноваційної моделі [12; 13].

Теоретичне представлення розвитку освіти в умовах діджиталізації, разом зі зміною освітніх моделей у різних країнах, вимагає уваги до результатів досліджень українських науковців щодо типології цих моделей. Сучасні освітні системи не забезпечують адекватної підготовки фахівців до швидко змінюваних умов, що є серйозним викликом для суспільства.

О. Соскін підкреслює, що зміни в освіті в Україні необхідні для адаптації до нових вимог епохи інформаційних технологій та автоматизації. У цьому контексті важливо створити умови для якісної підготовки фахівців, які володіють креативним потенціалом і здатні самостійно вирішувати завдання, не очікуючи вказівок зверху. Сучасний випускник повинен бути критично мислячим, спроможним протистояти деструктивним явищам і мати високі моральні цінності, такі як чесність, співчуття та здатність оцінювати асоціальну поведінку.

Отже, майбутнє освіти має бути зосереджене на розвитку креативного потенціалу студентів, здатних генерувати нові знання та інноваційні ідеї. Вони повинні активно залучатися до науково-дослідної діяльності у своїх навчальних закладах і встановлювати партнерські зв'язки з реальним сектором економіки. Це допоможе не лише підвищити якість освіти, але й забезпечити інтеграцію теоретичних знань з практичними навичками, що є критично важливим для успішної адаптації в умовах сучасного світу.

Важливо також впроваджувати нові методики навчання, які підтримують активне навчання та розвиток м’яких навичок, таких як комунікація, співпраця та креативність, що сприятиме формуванню цілісної особистості, готової до викликів динамічного ринку праці.

Розвиток освіти в умовах діджиталізації вимагає інтеграції соціокультурних підходів, які підкреслюють важливість національної ідентичності та культурних цінностей. Необхідність підвищення якості знань не обмежується лише їх обсягом; ключовими є також виховання високої культурної свідомості та духовних запитів у студентів. Паралельно, важливим є поступовий перехід до проактивних стратегій функціонування освіти, що сприятиме формуванню нового антропологічного середовища і глобальних змін у соціально-економічній системі. Тому, для успішного розвитку освіти в Україні, необхідно орієнтуватися на інтеграцію світових стандартів при збереженні національних цінностей. На рис. 4 представлено загальну характеристику відповідних модусів, які важливі для врахування особливостей розвитку в умовах діджиталізації освіти в Україні.

Як видно, погляди науковців щодо розвитку освіти в умовах діджиталізації, які можуть бути адаптовані до вітчизняних умов, часто є досить концептуальними та не перевіреними на практиці. Це можна пояснити обмеженим баченням стратегічних орієнтирів розвитку, що враховують як національні особливості, так і інституційні основи освітнього процесу. Велику увагу приділено соціологічним і культурологічним факторам, а також необхідності гуманітаризації та безперервності в отриманні знань. З огляду на висновки науковців та власні спостереження, можна виділити основні екзогенні причини сучасних процесів розвитку освіти в умовах діджиталізації, що виникають у політичній, управлінській, соціально-економічній та інформаційно-комунікаційній сферах (табл. 1).

Причини розвитку вітчизняної освіти класифікують на деструктивні та конструктивні.

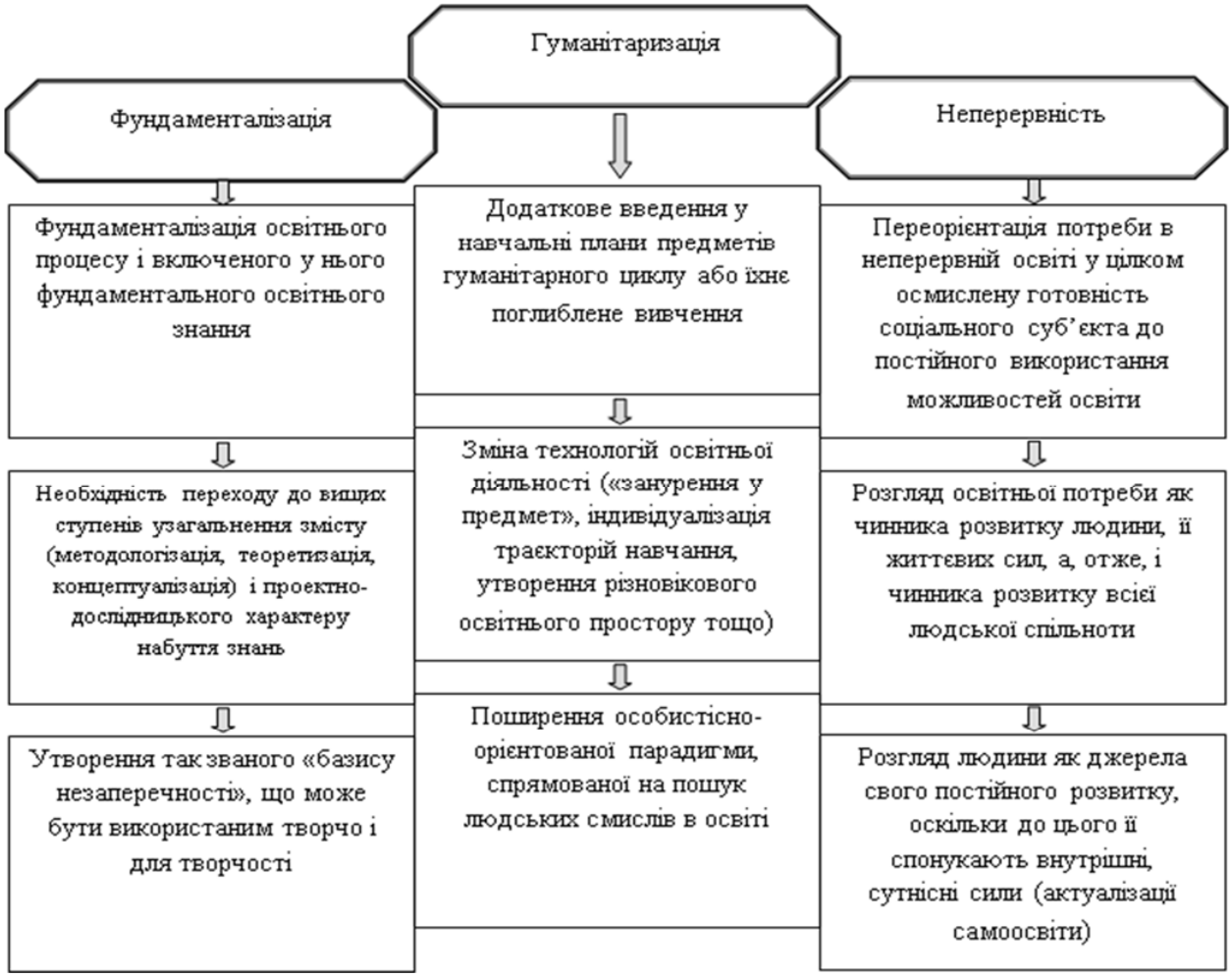

Рисунок 4 – Ключові модуси розвитку освіти в умовах діджиталізації

Джерело: складено авторами на основі узагальнення досліджень

Однак такий поділ є умовним. Наприклад, нові виклики інформаційного суспільства можуть спричинити деформації в освіті внаслідок стратегічного прагнення впроваджувати нововведення та формального підходу до реформ, що відповідають новим вимогам. Також конструктивні зміни виокремлюються в контексті пошуку нових можливостей для підвищення якості освіти та досягнення конкурентних переваг. Важливо звернути увагу на деструктивність періодичних політичних спекуляцій щодо освітніх реформ в Україні. Науковець О. Паращак зазначає, що сфера освіти постійно піддається змінам, оскільки реформування є традиційною частиною як декларованих, так і реалізованих новацій, які зазвичай супроводжують виборчі кампанії і визначають політичну стратегію розвитку країни. Деструктивні політичні спекуляції в освіті, з огляду на часті зміни уряду, призводять до непослідовних новацій із вибірковою спрямованістю. Таким чином, конструктивні процеси в умовах діджиталізації освіти стають неможливими і лише поглиблюють існуючі деформації в структурі.

Серед інших основних причин розвитку в умовах діджиталізації освіти, зазначених у таблиці 1, особливу увагу варто приділити новим викликам інформаційного суспільства та переходу до економіки знань. Відповідно до теорії інформаційного суспільства, ключовою характеристикою є специфічна роль знань та технологій, що на них базуються, а також переваги у використанні інформації, активізація технічного прогресу, суттєве зменшення частки матеріального виробництва у валовому внутрішньому продукті, і розвиток сфери послуг, що в результаті покращує якість життя населення. Такі стратегічні зміни в підходах до формування інформаційної економіки ставлять нові вимоги перед освітою. Для вітчизняної освіти важливо прагнути до відповідності цим вимогам, хоча нинішній перехід до інформаційного суспільства є, на жаль, недостатньо ефективним і часто формальним через проблеми соціально-економічного розви-

Таблиця 1 – Основні причини стратегічного розвитку освіти в умовах діджиталізації з погляду впливу зовнішніх факторів

ПРИЧИНИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	
що зумовлюють деструктивні зміни	що зумовлюють конструктивні зміни
Прояви недобросовісної конкуренції на ринках праці, у т.ч. щодо перспектив кар'єрного зростання, можливостей підвищення кваліфікації тощо	Нові виклики інформаційного суспільства та необхідність переходу до економіки знань
Періодичні передвиборні спекуляції щодо проведення освітніх реформ	Глобалізаційні процеси з активним впровадженням різних форм дистанційного навчання
Значна диференціація (розрив) населення в доходах, активні міграційні процеси, що підвищують можливості оплати навчання окремих осіб, створюючи недобросовісне конкурентне середовище між споживачами освітніх послуг	Сформовані у населення схильності обов'язковості навчання (інституціональне середовище), докладання значних зусиль щодо інвестицій у людський капітал
Інтеграційна невизначеність з формальним полівекторним підходом, що обмежує можливості громадян України в навчанні та подальшому працевлаштуванні в європейському просторі (у т.ч. в плані нострифікації дипломів про освіту)	Широка мережа освітніх закладів, на базі яких у випадку грамотного покращення їх матеріально-технічного стану та відповідної інфраструктури можна реалізовувати освітні реформи
Поширення неформальних домовленостей, корупції у різних сферах суспільного життя, відсутність розвиненого механізму захисту прав і свобод людини (у т.ч. осіб, що навчаються)	Високий інтелектуальний потенціал науково-педагогічних кадрів, який у випадку достатнього стимулювання (передусім матеріального) дасть змогу ефективізувати його використання та розвивати, що слугуватиме вагомою конкурентною перевагою для вітчизняних освітніх систем

Джерело: складено авторами на основі узагальнення досліджень

тку, непослідовність дій державних органів та неефективність управлінських механізмів у різних сферах. Необхідно підтримувати модернізацію всієї освітньої системи країни. Вважаємо, що ця стратегічна мета може бути досягнута за умови забезпечення стратегічного розвитку освіти в умовах діджиталізації, формуючи нові прогресивні основи, зупиняючи деструктивні процеси, зберігаючи усталені інституційні структури у взаєминах (цінності, традиції, поведінка) та розробляючи нові ефективні рішення, які відповідатимуть стратегічним перспективам загальнодержавного соціально-економічного прогресу.

Встановлено, що інституційно-еволюційний підхід сприяє необхідним змінам у стимулюванні розвитку освітньої системи в умовах діджиталізації в інформаційній економіці. Цей підхід базується на кількох принципах: інформативність (включає використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій у державному управлінні освітою, підвищенні її конкурентоспроможності та якості освітніх послуг); динамічність (швидка адаптація до змін в економіці); інноваційність (отримання результатів наукових досліджень і ефективність їх комерціалізації); контрольованість (здійснення стратегічного моніторингу і прогнозування соціально-економічних тенденцій у країні та світі та їх вплив на розвиток освіти).

Сумісність унікальних умов внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування освіти в Україні дозволила створити модель державної політики розвитку освіти на основі цифрових трансформацій у суспільстві, яка визначає стратегічні рішення (рис. 5). Основна ідея цієї моделі полягає в переході від централізованого управління до децентралізації через формування локальної інноваційної інфраструктури для розвитку освіти.

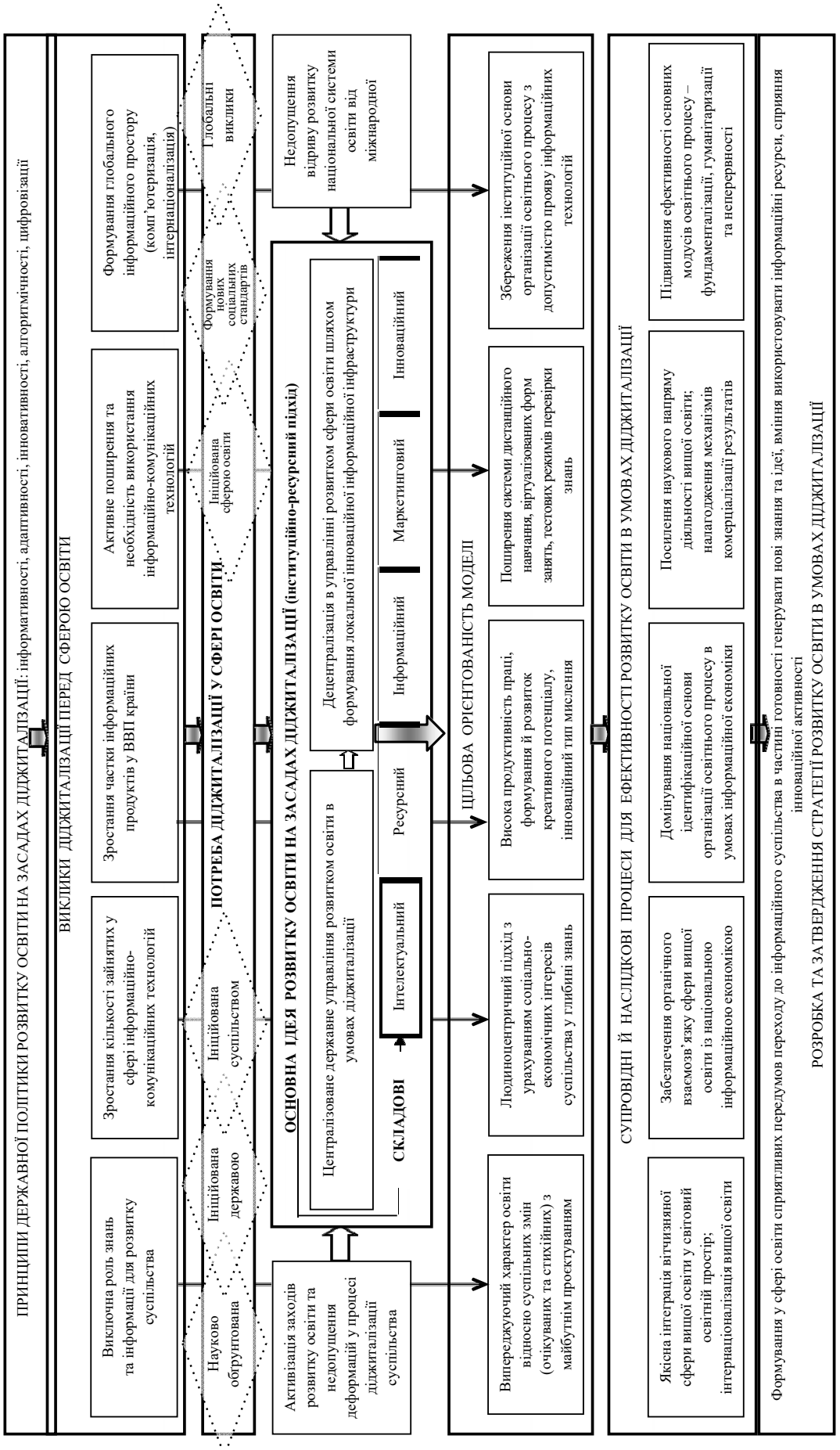

Рисунок 5 – Концептуально-методологічний підхід до розробки моделі реалізації державної політики розвитку освіти на засадах діджиталізації

Джерело: складено авторами

Досягнення цілей, представлених на рис. 5, в умовах діджиталізації освіти та переходу до інформаційного суспільства має супроводжуватися якісною інтеграцією всіх систем у міжнародний освітній простір. Це завдання є надзвичайно складним, оскільки понад 85% світового ринку освітніх послуг зосереджено у 22 країнах, серед яких провідні експортери – США, Німеччина, Великобританія та Франція [14-16].

При забезпеченні стратегічного розвитку в умовах діджиталізації освіти особливу увагу слід приділити домінуванню національної ідентичності в освітньому процесі. Отже, на основі наведених міркувань, основними положеннями концепції стратегічного розвитку в умовах діджиталізації освіти в інформаційному суспільстві є:

1. Розвиток освіти є важливою передумовою для якісних модернізаційних змін у суспільстві та органічного переходу до інформаційного суспільства, без штучного наслідування новітнім стандартам інших країн.

2. Освіта повинна розвиватися постійно відповідно до чітко визначених моделей, що відповідають вимогам загальносуспільного розвитку.

3. У процесі розвитку в умовах діджиталізації має бути виразно окреслена основна мета: стимулювання раціонального переходу країни до інформаційної економіки.

4. Ефективний розвиток освіти в умовах діджиталізації потребує врахування територіальної специфіки при збереженні централізованих підходів до управління в цій сфері.

Сучасний освітній простір України відзначається хаотичним розвитком, що все більше проявляється через значні потоки освітніх міграцій. Ця ситуація не відповідає завданням формування інформаційної економіки і вимагає стратегічного підходу з боку держави до розвитку освіти в умовах діджиталізації. У світлі важливості освіти для країни, а також необхідності створення нових підсистем, здатних сприяти швидкому розвитку інформаційного суспільства, потреба у державному управлінні освітою стає особливо актуальною. Таким чином, завдання української освіти полягає не лише в переході на цифрові основи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, але й у вихованні нового покоління громадян, які здатні безперервно навчатися, критично оцінювати отриману інформацію та ефективно використовувати свої навички на користь держави.

У реалізації державної політики розвитку освіти на основі цифрових трансформацій використовується наявний ресурсно-інституційний потенціал, який охоплює інтелектуально-трудову, інформаційну, науково-інноваційну, матеріальну, організаційно-економічну та маркетингову складові.

Стратегічний пріоритет удосконалення механізмів реалізації цієї політики в умовах діджиталізації може бути досягнутий через співпрацю всіх учасників освітнього процесу, включаючи державу, бізнес і громадськість. Основними стратегічними орієнтирами державної освітньої політики повинні стати: підтримка інновацій у сфері цифрових трансформацій, розвиток державно-приватного партнерства для налагодження ефективної взаємодії між учасниками, а також сприяння розвитку цифрових технологій на всіх управлінських рівнях. Важливими також є комерціалізація результатів діяльності закладів освіти та встановлення міжнародного інвестиційного співробітництва.

Для забезпечення єдиної державної політики в сфері освіти в умовах діджиталізації та її соціальної адекватності пропонується створення цифрової платформи, що сприятиме ефективному впровадженню визначених механізмів і включатиме актуальні технічні фахові компетенції (hard skills).

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити висновок, що розвиток освіти в умовах діджиталізації в Україні вимагає комплексного підходу, який враховує національні особливості та соціокультурні контексти. Інституційно-еволюційний підхід має стати основою для модернізації освітніх систем, що забезпечить інтеграцію в міжнародний освітній простір та підвищення конкурентоспроможності.

Ключовими аспектами успішного розвитку є:

1. Постійна адаптація освітніх програм до вимог інформаційного суспільства.

2. Розвиток гуманітарних цінностей та критичного мислення у студентів.

3. Співпраця між державою, бізнесом і громадськістю для реалізації освітніх реформ.

4. Використання сучасних інформаційних технологій для підвищення якості навчального процесу.

Створення цифрової платформи для реалізації єдиної державної політики та забезпечення соціальної адекватності освітніх ініціатив стане важливим кроком на шляху до ефективного функціонування системи освіти в умовах швидких змін та викликів інформаційної економіки.

Продовжуючи вищезазначене, варто підкреслити той факт, що ефективна реалізація державної політики в освіті повинна бути підкріплена чіткою стратегією, яка включає оцінку та моніторинг результатів реформ. Це дозволить вчасно коригувати підходи, адаптувати їх до нових викликів і забезпечити сталий розвиток освітньої сфери.

Крім того, важливо звертати увагу на професійний розвиток викладачів, оскільки їхня готовність адаптуватися до нових технологій

і методів навчання є ключовою умовою успіху діджиталізації. Інвестиції в підвищення кваліфікації педагогів та підтримка їхньої ініціативи в створенні інноваційних навчальних програм сприятимуть формуванню креативного потенціалу у студентів. Не менш значущим є інтеграція наукових досліджень у освітній процес. Це дозволить поєднати теорію з практикою, а також сприятиме розвитку критичного мислення та дослідницьких навичок у студентів. Таким чином, цілісний підхід до розвитку освіти в умовах діджиталізації не лише сприятиме підвищенню її якості, але й забезпечить формування свідомих, активних громадян, готових до викликів сучасного світу.

Узагальнюючи вищезазначене, можна виділити кілька ключових висновків щодо розвитку освіти в умовах діджиталізації:

1. Необхідність адаптації: вітчизняна система освіти потребує гнучкості та адаптивності, щоб відповідати викликам інформаційного суспільства та економіки знань. Це передбачає як стратегічну переорієнтацію, так і практичні зміни в освітньому процесі.

2. Інтеграція національних особливостей: важливо зберігати національну ідентичність та культурні цінності під час впровадження нових технологій. Це дозволить уникнути культурних деформацій та забезпечити гармонійний розвиток освіти.

3. Стратегічний підхід до управління: ефективна державна політика розвитку освіти має ґрунтуватися на чітких механізмах управління, що включають співпрацю між усіма стейкхолдерами – державою, бізнесом і суспільством.

4. Професійний розвиток викладачів: інвестиції в підвищення кваліфікації педагогів є критично важливими для успішної реалізації діджиталізації. Підготовлені викладачі здатні інтегрувати нові технології в навчальний процес.

5. Моніторинг і оцінка результатів: постійний моніторинг та оцінка ефективності впроваджених змін дозволять вчасно коригувати стратегії та забезпечити сталий розвиток освітньої системи.

6. Стимулювання інновацій: підтримка нових освітніх інновацій та технологій, а також розвиток державно-приватного партнерства можуть значно підвищити конкурентоспроможність освітніх послуг.

Таким чином, для забезпечення ефективного розвитку освіти в умовах діджиталізації необхідний комплексний підхід, що поєднує стратегічне планування, професійну підготовку, культурну ідентичність та інноваційні практики.

Бібліографічний список:

1. Захарченко В.М., Алашнікова С.А., Луговий В.І., Ставицький А.В. та ін. Національний освітній глосарій: освіта / за ред. В. Г. Кременя. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Плеяди, 2014. 100 с.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-19. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
3. Ажажа М.А. Теоретичні основи державного управління розвитку професійного потенціалу майбутніх фахівців у контексті модернізації освіти. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/33.pdf
4. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – цифрові аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ : Грамота, 2005. 448 с.
5. Інтернаціоналізація освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи: *матер. II між нар. наук.–практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р*. Маріуполь : МДУ, 2018. 646 с.
6. Корнілова О.В. Інтелектуальний капітал як вагомий ресурс інноваційного розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 165–172.
7. Вакуленко В.М. Види інновацій в освіті та їх класифікація. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України: електронне наукове фахове видання*. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadps/2010_4/10vvmotk.pdf.
8. European higher education in the world. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions, 2013.
9. Юрик Н.Є. Роль структури управління підприємством у процесі реалізації антикризової стратегії. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 179–183.
10. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Free Press, 1980. 710 p.
11. Rhenman E. Organization Theory for Long-Range Planning. London : John Wiley, 1973. 455 p.
12. Modigliani F. The cost of capital, corporation finance and the theory of investment . *The Americal Economic Review*. 1958. Vol. 48. P. 261–297.
13. Jensen M. Theory of firm: managerial behavior, agency cost and capital structure. *Journal of Financial Economics*. 1976. Vol. 3. October. P. 305–360.
14. Павловський С., Могилевська О., Слободяник А., & Мельник Н. Теоретико-методичні аспекти формування технології брендингу міста як інструменту його привабливості. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № (3). С. 113–121.

15. Pavlovskyi S., Slobodianyk A., & Nikolaev O. Theoretical and methodological features of public-private partnership in the implementation of economic activities of territorial communities. *Journal" Expert.* 2023. № 1(1).
16. Могилевська О.Ю., Слободяник А.М., & Сідак І.В. Вплив штучного інтелекту на українську і міжнародну економіку. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № (1). С. 45–52.

References:

1. Zakharchenko V. M., Alashnikova S. A., Luhovyi V. I., Stavytskyi A. V. ta in. (2014) Natsionalnyi osvitnii hlosarii: osvita / za red. V.H. Kremenia. 2-he vyd., pererob. i dopovn. Kyiv: Pleiady, 100 p.
2. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-19. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
3. Azhazha M. A. Teoretychni osnovy derzhavnoho upravlinnia rozvytku profesiinoho potentsialu maibutnikh fakhivtsiv u konteksti modernizatsii osvity. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/33.pdf
4. Kremen V. H. (2005) Osvita i nauka v Ukraini – tsyfrovi aspekty. Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty. Kyiv: Hramota, 448 p.
5. Internatsionalizatsiia osvity Ukrainy v umovakh polikulturnoho svitovoho prostoru: stan, problemy, perspektyvy: mater. I*I mizh nar. nauk.-prakt. konf., m. Mariupol, 18-19 kvitnia 2018 r*. Mariupol: MDU, 2018. 646 p.
6. Kornilova O. V. (2016) Intelektualnyi kapital yak vahomyi resurs innovatsiinoho rozvytku. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 165–172.
7. Vakulenko V. M. Vydy innovatsii v osviti ta yikh klasyfikatsiia. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: elektronne naukove fakhove vydannia*. Available at: http://www.nbuv.gov.ua/e- journals/Vnadps/2010_4/10vvmotk.pdf
8. European higher education in the world. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions, 2013.
9. Yuryk N. Ie. (2014) Rol struktury upravlinnia pidpryiemstvom u protsesi realizatsii antykryzovoi stratehii. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 179–183.
10. Porter M. (1980) Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Free Press, 710 p.
11. Rhenman E. (1973) Organization Theory for Long-Range Planning. London: John Wiley, 455 p.
12. Modigliani F. (1958) The cost of capital, corporation finance and the theory of investment. *The Americal Economic Review*, vol. 48, pp. 261–297.
13. Jensen M. (1976) Theory of firm: managerial behavior, agency cost and capital structure. *Journal of Financial Economics*, vol. 3, pp. 305–360.
14. Pavlovskyi S., Mohylevska O., Slobodianyk A., & Melnyk N. (2023) Teoretyko-metodychni aspekty formuvannia tekhnolohii brendynhu mista yak instrumentu yoho pryvablyvosti. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, no. (3), pp. 113–121.
15. Pavlovskyi S., Slobodianyk A., & Nikolaev O. (2023) Theoretical and methodological features of public-private partnership in the implementation of economic activities of territorial communities. *Journal" Expert*, no. 1(1).
16. Mohylevska O. Yu., Slobodianyk A. M., & Sidak I. V. (2023) Vplyv shtuchnoho intelektu na ukrainsku i mizhnarodnu ekonomiku. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, no. (1), pp. 45–52.

STATE ADMINISTRATION FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE DIGITALIZATION OF THE ECONOMY

Olga Mohylevska
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Economics, Entrepreneurship, Management Department
Kyiv International University

Serhii Pavlovskyi
Doctor of Medical Sciences, Professor,
Director
Communal Research Institute
«Research Institute of Socio-Economic City Development»

Volodymyr Kobyelyev
Postgraduate Student
Kyiv International University

Mykhailo Strokach
Postgraduate Student
The University of Food Technology, Plovdiv, Bulgaria

Gevork Egiazaryan
Postgraduate Student
European University

Summary. In the article, the authors examine the peculiarities of public administration of the development of national education in the context of the digitalization of the economy. They evaluate the world experience of implementing state policy in the field of education in the context of digitalization, which allows to identify key areas for adapting this experience in Ukraine. In particular, this concerns strengthening the competitive position of educational institutions capable of differentiating funding sources and effectively reallocating resources, introducing Blockchain technology, and improving management efficiency and the quality of resource provision. The authors also outline the directions and advantages of introducing Blockchain technology into the mechanisms of implementing the state policy of education development in the context of digitalization. They provide recommendations for improving the mechanisms for implementing this policy, in particular, focusing on supporting innovations in the field of digital transformation, developing public-private partnerships and promoting the development of digital technologies at all levels of government. It is proposed to create a digital platform for the effective implementation of these mechanisms, which should include a set of relevant technical competencies, both hard skills and soft skills. The authors also outline a model for implementing the state policy of education development in Ukraine based on digitalization, which includes intellectual and labor, information, scientific and innovative, material, organizational, economic, and marketing components. The defined targets of this model are proactive in terms of social change, with an emphasis on a human-centered approach, consideration of socio-economic interests of society, high labor productivity, development of creative potential, innovative thinking, as well as the expansion of distance learning and the use of virtual forms of classes and test modes of knowledge testing. The institutional basis for organizing the educational process is preserved, while the introduction of information technologies is allowed.

Keywords: public administration, education, digitalization, digitalization, competitive positions, educational institutions, sources of funding, blockchain technology, management efficiency, digital transformations, digital platform, technical competencies, innovative thinking, distance learning, information technology.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2024